

โครงการกิจกรรมการเชื่อมโยง
งานวิจัยกับภาคนโยบาย

ปีที่ 1 ฉบับที่ 8 เดือนมกราคม 2554

B u l l e t i n

TRF Policy

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)

ISSN 1906-943X

ความขัดแย้งทางการเมือง
กรณี **เสือเหลือง-เสือแดง**

Contents

TRF News 4

ศูนย์ประสานงาน
การศึกษานโยบายที่ดิน
(Land Policy Study Forum)

TRF Forum 5

เวที สกว. (TRF FORUM)

TRF Policy Research Update! 8

Editor's Note

บรรณาธิการแถลง

ประเด็นหลักที่อยากจะนำเสนอในจดหมายข่าว TRF Policy Bulletin ฉบับนี้เป็นประเด็นที่เกี่ยวกับปัญหาความขัดแย้งทางการเมืองที่ยืดเยื้อมานานนับปี ซึ่งจะไปแล้วคงไม่มีประเด็นใดจะสำคัญกว่าเรื่องความขัดแย้งทางความคิดทางการเมือง หรือที่รู้จักกันโดยทั่วไปว่า “ความขัดแย้งเหลือง - แดง”

โดยเมื่อวันที่ 9 กุมภาพันธ์ 2554 ที่ผ่านมา สกว. ได้จัดการประชุม TRF Forum ภายใต้วหัวข้อเรื่อง “ยุทธศาสตร์สันติวิธีกับการจัดการความขัดแย้งในสังคมไทย : กรณีเหลือง - แดง” การประชุมดังกล่าวเป็นการนำเสนอข้อมูล และบทวิเคราะห์เกี่ยวกับความขัดแย้งทางการเมืองกรณีเหลือง - แดง ที่จัดทำโดย “คณะกรรมการยุทธศาสตร์สันติวิธีสำหรับสังคมไทยในศตวรรษที่ 21” ซึ่งเป็น Think Tank ภายใต้งานสนับสนุนของ สกว.

บทวิเคราะห์และข้อเสนอของคณะกรรมการยุทธศาสตร์สันติวิธีฯ ไม่ได้พยายามที่จะชี้ว่าใครถูกใครผิด แต่พยายามที่จะให้บทเรียนแก่สังคมเพื่อป้องกันไม่ให้เกิดปัญหาในลักษณะนี้เกิดขึ้นอีก สิ่งที่จะนำเสนอในจดหมายข่าวนี้นี้เป็นเพียงบทสรุปส่วนหนึ่ง ทั้งนี้ทางโครงการกิจกรรมการเชื่อมโยงงานวิจัยกับภาคนโยบาย (PRP) ของ สกว. จะได้นำเสนอบทวิเคราะห์ฉบับสมบูรณ์ในวารสาร The TRF Forum ฉบับที่ 6 ซึ่งจะตีพิมพ์ช่วงปลายเดือนเมษายน 2554 ต่อไป

บรรณาธิการ

เวที สกว. TRF FORUM

ในการประชุมเวที สกว. (TRF Forum) ครั้งที่ 18 ซึ่งจัดขึ้นเมื่อวันที่ 9 กุมภาพันธ์ 2554 ที่ผ่านมา โครงการยุทธศาสตร์สันติวิธีสำหรับสังคมไทย ในศตวรรษที่ 21 ได้นำเสนอรายงานและบทวิเคราะห์สถานการณ์ความรุนแรงที่เกิดขึ้นในช่วงเดือนมีนาคม - พฤษภาคม 2553 โดยในการประชุมครั้งนี้มี ดร.มารค ตามไท รองประธานคณะกรรมการทำงานยุทธศาสตร์สันติวิธีฯ เป็นผู้นำเสนอรายงาน และมี ศ.ดร.ชัยวัฒน์ สถาอานันท์ อาจารย์ประจำคณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์เป็นผู้ดำเนินรายการและแสดงความเห็นเพิ่มเติมสาระสำคัญของรายงานดังกล่าวสรุปได้ดังต่อไปนี้

- ➔ รายงานของคณะกรรมการยุทธศาสตร์สันติวิธีฯ ตั้งอยู่บนคำถามที่สำคัญคือ การชุมนุมประท้วงที่เริ่มต้นโดยสันติเปลี่ยนไปสู่ความรุนแรงได้อย่างไร และอะไรเป็นสาเหตุของการเปลี่ยนแปลงดังกล่าว ในการวิเคราะห์ คณะทำงานใช้ข้อมูลจากเหตุการณ์การประท้วง และประมวลข้อมูลเข้ากับความรู้และประสบการณ์ของคณะทำงานในฐานะนักวิชาการและนักพัฒนาเอกชน
- ➔ จากการวิเคราะห์การประท้วงในเชิงภูมิศาสตร์ พบว่า การประท้วงที่เกิดขึ้น ณ จุดหนึ่งเพิ่มความเป็นไปได้ที่จะก่อให้เกิดการประท้วงในจุดข้างเคียง เช่น การประท้วงที่เกิดขึ้นตามถนนสายหลักในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ นำไปสู่การประท้วงในจังหวัดต่อไป หรือที่เรียกว่าเป็นการประท้วงติดต่อกัน (Protest Contagion)

อ่านต่อหน้า 5 >>

TRF POLICY RESEARCH Update!

งานวิจัยของ สกว. ที่อยากจะแนะนำในจดหมายข่าวฉบับนี้ เป็นงานวิจัยเกี่ยวกับการส่งเสริมศักยภาพด้านการคลังขององค์การบริหารส่วนจังหวัด (อบจ.) ซึ่งจัดทำโดย พาเกียรติ สมานบุตร และคณะ เรื่องแรกเป็นโครงการวิจัยและพัฒนาเรื่อง “การส่งเสริมและสนับสนุนให้องค์การบริหารส่วนจังหวัดจัดเก็บภาษีน้ำมันเอง” ส่วนเรื่องที่สองเป็นโครงการวิจัยและพัฒนาเรื่อง “การส่งเสริมและสนับสนุนให้องค์การบริหารส่วนจังหวัดจัดเก็บภาษีสุบเอง”

อ่านต่อหน้า 8 >>

แนะนำโครงการ “ศูนย์ประสานงานการศึกษานโยบายที่ดิน (Land Policy Study Forum)”

- ปัญหาที่ดินทำกินของชุมชน เป็นหนึ่งในประเด็นวิจัยหลักที่ สกว. ให้ความสำคัญเป็นอย่างมาก โดยที่ผ่านมาฝ่ายชุมชนและสังคม (ฝ่าย 4) ของ สกว. เป็นฝ่ายที่มีบทบาทหลักในการผลักดันให้เกิดโครงการวิจัยเกี่ยวกับปัญหาที่ดินทำกินของชุมชนและนโยบายสาธารณะที่เกี่ยวข้อง
- “ศูนย์ประสานงานการศึกษานโยบายที่ดิน” ซึ่งอยู่ภายใต้ความรับผิดชอบของฝ่าย 4 เป็นเสมือนกลไกหลักในการสร้างองค์ความรู้เกี่ยวกับที่ดินของชุมชนและนโยบายที่ดินของรัฐ รวมถึงเป็นเวทีเผยแพร่ความรู้ในรูปแบบต่างๆ ต่อสาธารณชน

หลักการและที่มาของศูนย์ประสานงานการศึกษานโยบายที่ดิน

- เนื่องจากทรัพยากรดินเป็นทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดและมีความสำคัญต่อชีวิตความเป็นอยู่ของคนไทยเป็นอย่างยิ่ง จึงจำเป็นต้องใช้ที่ดินที่มีอยู่อย่างมีประสิทธิภาพ ที่ผ่านมามีการเปิดพื้นที่ป่าไม้เพื่อนำมาใช้เพื่อการผลิตทางการเกษตรและเพิ่มผลผลิตโดยการขยายพื้นที่เพาะปลูกแทนที่จะเน้นการเพิ่มประสิทธิภาพในการผลิตต่อพื้นที่ ทำให้เกิดปัญหาของการเสื่อมโทรมของทรัพยากรป่าไม้และสิ่งแวดล้อม นอกจากนี้ การขาดกลไกและมาตรการทางกฎหมายที่มีประสิทธิภาพในการจัดสรรที่ดิน ก็ทำให้เกิดการกระจุกตัวของการถือครองที่ดิน โดยที่ดินจำนวนมากตกอยู่ในมือของคนกลุ่มน้อย และคนส่วนมากยังขาดสิทธิในการถือครองที่ดิน
- ด้วยเหตุนี้ จึงจำเป็นต้องมีระบบและกลไกในการป้องกันและแก้ไขปัญหาการถือครองที่ดินเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดในการใช้ประโยชน์จากที่ดิน พร้อมๆ กับการสร้างความเป็นธรรมในการกระจายการถือครองที่ดินในสังคม แนวทางหนึ่งที่น่าจะเป็นไปได้คือ การกำหนดมาตรการภาษีที่ดินที่เหมาะสม

กับภาวะเศรษฐกิจของประเทศทั้งในระยะสั้นและระยะยาวที่จะทำให้ทรัพยากรที่ดินถูกนำมาใช้อย่างคุ้มค่าและกระจายไปยังประชาชนกลุ่มต่างๆ อย่างทั่วถึงและเป็นธรรม

- ในปัจจุบัน องค์กรที่บริหารจัดการเกี่ยวกับที่ดินทั้งที่เป็นองค์กรกำหนดนโยบายและองค์กรฝ่ายปฏิบัติ ต่างมีภารกิจและเป้าหมายในการบริหารงานที่แตกต่างกันไปตามแต่กฎหมายเฉพาะของแต่ละองค์กร ดังนั้น ในการดำเนินงานจึงยังมีช่องว่าง และไม่เป็นไปในทางเดียวกัน
- ปัญหาที่สำคัญอีกประการหนึ่งคือ ความขัดแย้งระหว่างชุมชนในการใช้ประโยชน์จากที่ดินของตน ปัญหานี้เกิดมาจากแนวทางการพัฒนาที่อิงกับกระแสการพัฒนาของโลก โดยไม่คำนึงถึงแนวทางการพัฒนาของท้องถิ่น
- ด้วยเหตุนี้ จึงมีความจำเป็นต้องค้นหาระบบและแนวทางที่จะใช้จัดการกับความขัดแย้งต่างๆ ที่เกิดขึ้น โดยระบบดังกล่าวจะต้องสามารถแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมของชุมชน ปัญหาการใช้ที่ดินผิดประเภทหรือผิดวัตถุประสงค์ของส่วนรวม (เช่น การใช้พื้นที่ป่าต้นน้ำทำเกษตรกรรมหรือทำรีสอร์ท) ปัญหาสิทธิในที่ดิน (เช่น กรรมสิทธิ์ของเอกชน สิทธิของชุมชน และกรรมสิทธิ์ของรัฐ) และปัญหาการไร้ที่ทำกินของเกษตรกรรายย่อยที่ยากจนซึ่งปัญหาเหล่านี้อาจแก้ไขได้ด้วยกระบวนการประนีประนอมหรือการเจรจา
- จากความจำเป็นที่กล่าวมาข้างต้น สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) จึงได้สนับสนุนให้มีการจัดตั้ง “ศูนย์ประสานงานการศึกษานโยบายที่ดิน (Land Policy Study Forum)” เพื่อติดตามสถานการณ์ พัฒนาชุดโครงการวิจัย เป็นเครือข่ายประสานงาน และเผยแพร่องค์ความรู้เกี่ยวกับที่ดินและการใช้ประโยชน์จากที่ดินของประเทศ รวมทั้งเสนอให้ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับนโยบายที่ดินที่จำเป็น เพื่อให้เกิดการจัดสรรและการใช้ทรัพยากรที่ดินอย่างเป็นธรรมและมีประสิทธิภาพมากที่สุด

โครงการวิจัยที่ดำเนินการโดยศูนย์ประสานงานการศึกษานโยบายที่ดิน

- ปัจจุบัน โครงการวิจัยที่อยู่ภายใต้การดูแลของศูนย์ประสานงานการศึกษานโยบายที่ดิน ได้แก่
 - 1 โครงการศึกษาเกี่ยวกับอำนาจหน้าที่ทางกฎหมายขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการบริหารจัดการที่ดิน
 - 2 โครงการแนวทางแก้ไขปัญหาการบุกรุกที่ดินของรัฐในพื้นที่เขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลน้อย
 - 3 โครงการเขตการค้าเสรีอาเซียนและผลทางสังคมต่อประเทศไทยในประเด็นสิทธิในที่ดิน
 - 4 โครงการการใช้ประโยชน์ในที่ดินเพื่อเกษตรกรรมในเขตปฏิรูปที่ดินอย่างมีประสิทธิภาพ : ศึกษากรณีขนาดการถือครองที่ดินไม่เกิน 10 ไร่ต่อครัวเรือน
 - 5 โครงการวิจัยแนวทางการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรมในอนาคต
 - 6 โครงการวิจัยเพื่อการติดตามการปรับปรุงแนวเขตแผนที่พื้นที่ป่าไม้
 - 7 โครงการศึกษาวิจัยแนวทางเพิ่มประสิทธิภาพการใช้ที่ราชพัสดุเพื่อประโยชน์ในทางราชการ
- ปัจจุบัน โครงการเหล่านี้ยังอยู่ในระยะของการดำเนินงาน (On-going project) และได้มีการรายงานความก้าวหน้าไปแล้วในบางส่วน

หมายเหตุ :

สำหรับผู้สนใจรายละเอียดเพิ่มเติม สามารถติดต่อได้ที่ฝ่ายชุมชนและสังคม (ฝ่าย 4) สกว. หมายเลขโทรศัพท์ 0-2278-8200 ต่อ 8234, 8235, หรือ 8236 หรือ Email: Trfpg4@trf.or.th

เวที สกว. (TRF FORUM)

- ➔ การประท้วงในแต่ละจุดทั้งในเมืองและในชนบท ทำหน้าที่สะท้อนและตอบสนองต่อเหตุการณ์ในพื้นที่ต่างๆ การประท้วงที่เกิดขึ้นไม่ใช่กระบวนการทางเดียว โดยจะเห็นได้จากการประท้วงในกรุงเทพฯ มิได้มีอิทธิพลต่อการประท้วงในส่วนอื่นๆ ของประเทศเพียงอย่างเดียว แต่การประท้วงในต่างจังหวัดก็ส่งอิทธิพลต่อเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในกรุงเทพฯ ด้วยเช่นกัน
- ➔ รายงานนี้ถือว่า การชุมนุมประท้วงโดยส่วนมากเป็นปฏิบัติการไร้ความรุนแรง (Nonviolent actions) ที่มุ่งโน้มน้าวชักจูงผู้คนไม่ให้ความร่วมมือกับฝ่ายตรงข้าม และแทรกแซงตรงๆ ด้วยการปิดล้อมหรือยึดครองพื้นที่ การใช้ความรุนแรง (เช่น การเผชิญหน้าโดยใช้กำลัง การยิง การระเบิด และการเผาทำลาย) มีเป็นส่วนน้อยเมื่อเปรียบเทียบกับปฏิบัติการไร้ความรุนแรง และการใช้ความรุนแรงที่เกิดขึ้นกว่าครึ่งหนึ่งเป็นการกระทำของกองกำลังที่ไม่ทราบฝ่าย
- ➔ ความรุนแรงส่วนใหญ่ที่เกิดขึ้นในช่วงแรก (ทั้ง M79 การโจมตีโดยระเบิดหรือการระเบิด) เกิดขึ้นไกลจากสถานที่ประท้วง ส่วนใหญ่กระทำต่อสถานที่ราชการและอาคารธุรกิจ เป้าหมายของระเบิดและการโจมตีโดยระเบิดจึงน่าจะเป็นไปเพื่อสร้างความกลัวให้เป็นปฏิกิริยาสาธารณะ โดยไม่มุ่งประสงค์ให้เป็นอันตรายต่อตัวคน ไม่ว่าจะใช้ความรุนแรงเช่นนี้จะเป็ใคร ก็อาจกล่าวได้ว่า เป้าหมายของพวกเขาเป็นไปเพื่อยกระดับของความขัดแย้งและลดพื้นที่ทางการเมืองของผู้สนับสนุนการแก้ปัญหาอย่างสันติทั้งสองฝ่าย
- ➔ สำหรับความรุนแรง (การโจมตีโดยใช้ระเบิด) ที่เกิดขึ้นในช่วงหลัง เช่น การโจมตีบริเวณสถานีรถไฟฟ้ามหานคร (22 เมษายน 2553) และการโจมตีอื่นๆ ใกล้กับพื้นที่ประท้วง

- ถ้าเป้าหมายของผู้กระทำคือ การยกระดับความรุนแรงของความขัดแย้ง และสร้างเงื่อนไขให้เกิดปฏิกิริยาตอบสนองจากรัฐบาลและ/หรือจากผู้ประท้วงแล้ว การโจมตีโดยตรงต่อพลเมืองและผู้ที่ไม่เกี่ยวข้องที่เกิดขึ้นในช่วงหลังนี้ก็ดูจะสมเหตุสมผล กล่าวคือ เมื่อการระเบิดและการโจมตีโดยระเบิดที่ปราศจากการสูญเสียชีวิตไม่สามารถยกระดับความขัดแย้งได้อีกต่อไป ดังนั้น “ฝ่ายที่สาม” ซึ่งอาจมีหลายพวกก็เป็นได้ ต้องการเพิ่มแรงกดดัน ด้วยการโจมตีผู้คนโดยตรง แม้ว่าคำถามเกี่ยวกับอัตลักษณ์ของผู้กระทำยังคงไม่มีคำตอบ แต่อาจกล่าวได้ว่าแรงจูงใจของพวกเขาต้องการทำให้ความขัดแย้งคงอยู่ต่อไป และยกระดับของความขัดแย้งให้กลายเป็นความรุนแรงยิ่งขึ้น
- ➔ การขอลิ้นพื้นที่สะพานผ่านฟ้าและบริเวณรอบๆ พื้นที่การชุมนุมในวันที่ 10 เมษายน 2553 เป็นการใช้ความรุนแรงครั้งแรกของรัฐบาลต่อผู้ประท้วงที่จนถึงตอนนั้นยังไม่ได้ใช้ความรุนแรง อาจกล่าวได้ว่า การขู่ขู่ที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง (จากกองกำลังไม่ทราบฝ่าย) ทำงานได้ผล การฆ่าทหาร 5 ราย ผู้สนับสนุนเสื้อแดง 19 ราย และเหยื่ออื่นอีก 2 ราย ตลอดช่วงเวลาปฏิบัติการนั้น ได้

ทำให้สถานการณ์ตึงเครียดเลวร้ายมากขึ้น

- ➔ หลังจากโอกาสของการพูดคุยเพื่อปรองดองกันผ่าน Road Map ของนายกรัฐมนตรีล้มเหลวไปแล้ว ปฏิบัติการครั้งสุดท้ายของรัฐบาลโดยกองกำลังทหารต่อผู้ประท้วงจากวันที่ 14-19 พฤษภาคม 2553 นำไปสู่การต่อสู้กันอย่างรุนแรง พร้อมกับการเสียชีวิตของผู้คนโดยผู้กระทำที่ไม่ทราบฝ่ายการต่อสู้-ต่อต้านเหล่านี้ไม่ใช่ยุทธวิธียกระดับความรุนแรง เพราะถือเป็นการตอบโต้ต่อปฏิบัติการของทหารมากกว่า ปฏิกิริยาโต้ตอบต่อเหตุการณ์ของ นปช. ด้วยความรุนแรงในช่วงนี้ ครอบคลุมถึงการวางเพลิงตึกกรมยานธุรกิจและบริเวณอื่นใกล้เคียงพื้นที่ปะทะด้วย
- ➔ โดยสรุป การประท้วงของ นปช. ในกรุงเทพฯ อาศัยการประท้วงที่ไม่ใช้ความรุนแรงเป็นหลักมาแต่แรก ขณะที่การโต้ตอบของฝ่ายรัฐก็อาศัยแนวทางการไม่ใช้ความรุนแรงเป็นหลัก แต่เมื่อกลุ่มบุคคลที่ไม่อาจจะระบุได้หนึ่งกลุ่มหรือมากกว่า ได้ใช้กลยุทธ์ยกระดับความรุนแรง และได้สร้างเงื่อนไขนำไปสู่ (Pretext) การใช้กำลังทหารเข้าปฏิบัติการ “กระชับพื้นที่” ที่สะพานผ่านฟ้า ผลที่ตามมา คือ

>>>>

ทำให้ความขัดแย้งมีลักษณะรุนแรงสุดโต่งมากยิ่งขึ้น (Radicalized) เมื่อผนวกกับการใช้ความรุนแรงในรูปแบบต่างๆ ของกลุ่มบุคคลที่ไม่อาจจะระบุได้ และการตัดสินใจใช้กำลังทหาร “กระชับพื้นที่” ของรัฐบาล จนในที่สุดฝ่ายผู้ประท้วงก็ได้ตอบโต้การใช้ความรุนแรงในฐานะปฏิกิริยาต่อต้าน การใช้กำลังของฝ่ายทหารในครั้งที่ 2

- ➔ เมื่อวิเคราะห์เหตุการณ์ประท้วงและปฏิกิริยาของฝ่ายต่างๆ คณะทำงานยุทธศาสตร์สันติวิธีฯ มีความเห็นว่า เหตุที่ทำให้การชุมนุมประท้วงซึ่งริเริ่มอย่างสันติของ นปช. และความพยายามของรัฐบาลที่จะตอบสนองต่อการชุมนุมประท้วงอย่างสันติ ในท้ายที่สุดต้องจบด้วยความรุนแรง มาจากสาเหตุที่สำคัญ คือ ปัญหาเกี่ยวกับกระบวนการตัดสินใจของทั้งสองฝ่าย ซึ่งเกิดจากปัจจัยหลายอย่างประกอบกัน
- ➔ เนื่องจากศูนย์กลางในการต่อสู้ช่วงชิงในครั้งนี้อยู่ที่ “อำนาจรัฐ” ทำให้การแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นมีความยากลำบากกว่าการประชุม

เรียกร้องโดยทั่วไป เช่น การชุมนุมเรียกร้องของชาวบ้าน หรือกลุ่มอาชีพบางกลุ่ม ที่การเรียกร้องเป็นเรื่องของผลประโยชน์เฉพาะหน้า และขอบเขตในการเรียกร้องก็ค่อนข้างจำกัดกว่าการต่อสู้ที่มุ่งหวังการเปลี่ยนแปลงทางอำนาจของรัฐ หรือตัวผู้ปกครอง อย่างในกรณีที่เกิดขึ้น

- ➔ ผลที่ตามมาจากความขัดแย้งที่มีศูนย์กลางอยู่ที่อำนาจรัฐก็คือ ประการแรก การเจรจาต่อรองหรือการประนีประนอมทำได้ยาก หรืออาจจะถูกขัดขวางจากกลุ่มอื่นที่เสียผลประโยชน์หรือไม่เห็นด้วย และประการที่สอง ยุทธวิธีที่ถูกเลือกใช้โดยกลุ่มของผู้ชุมนุมนั้นมีลักษณะของการเผชิญหน้า - ทำลายขีดขวางระบบการเมืองปกติ เช่น การยึดครองพื้นที่สำคัญ โดยเฉพาะย่านศูนย์กลางธุรกิจ เพื่อสร้างแรงกดดันต่อรัฐบาล ในเวลาเดียวกัน ก็ทำให้ผู้ที่ได้รับผลกระทบมีมากกว่ารัฐบาล แม้วิธีการนี้จะอยู่ในขอบเขตของการไม่ใช้ความรุนแรงก็ตามแต่ค่อนข้างที่จะมีความเสี่ยงสูง ทั้งต่อการปราบปรามจากฝ่ายรัฐ และการตอบโต้จากฝ่ายอื่นที่ไม่เห็นด้วย หรือได้รับผลกระทบ หรือทำให้ง่ายต่ออีกฝ่ายหนึ่งในการใช้ความรุนแรงในบริบทของสังคมไทย ขณะที่ฝ่ายรัฐบาลผู้ครองอำนาจอยู่ และเข้าใจว่าตนเองมีหน้าที่หลักในการรักษาความสงบเรียบร้อยของสังคมการเมือง หากปล่อยให้การดำเนินการประท้วงในลักษณะดังกล่าวดำเนินต่อไปเรื่อยๆ พร้อมกับกับการก่อเหตุความรุนแรงโดยผู้กระทำที่ไม่ทราบฝ่าย ก็จะถูกมองว่า ไม่สามารถทำหน้าที่ของตนเองได้ และตกอยู่ภายใต้การกดดันจากสังคมให้มีการตอบสนองอย่างใดอย่างหนึ่งเพื่อนำไปสู่การยุติปัญหาดังกล่าวอย่างรวดเร็ว
- ➔ ปฏิบัติการของกลไกต่างๆ ของรัฐ ต่อการชุมนุมนั้น ตกอยู่ภายใต้กรอบคิดและวาทกรรมของสงครามและการก่อการร้าย รูปธรรมของวาทกรรมนี้ปรากฏให้เห็นอย่างชัดเจนจากคำอธิบายของผู้ปฏิบัติงานของรัฐและการตั้งข้อกล่าวหาต่อแกนนำ นปช. ในข้อหา

“ก่อการร้าย” หลังเหตุการณ์ความรุนแรงในวันที่ 10 เมษายน 2553 และพยายามเชื่อมโยงการก่อเหตุความรุนแรงโดยผู้กระทำไม่ทราบฝ่ายกับการชุมนุมอย่างสันติของ นปช. ขณะเดียวกันก็พิจารณายุทธวิธีการเคลื่อนไหวที่อยู่ในขอบเขตของการไม่ใช้ความรุนแรง เช่น การทะเลาะ ซึ่งถือได้ว่าเป็นการประทุงในเชิงสัญลักษณ์ ว่าเป็นการกระทำความรุนแรง

- ➔ ตรรกะของสงครามและการก่อการร้ายนี้ส่งผลต่อแนวทางปฏิบัติต่อการชุมนุมทั้งหมด กล่าวคือ แทนที่จะมองว่าการชุมนุมเป็นเพียงการแสดงออกทางการเมืองและจำเป็นต้องแก้ปัญหาด้วยวิถีทางการเมืองเท่านั้น และหากมีการกระทำอันใดที่ขัดต่อกฎหมายบางประการ ก็ดำเนินการตามความผิดนั้นด้วยขั้นตอนวิธีการปกติ หรือยึดหลักการปฏิบัติให้ได้สัดส่วนกับการกระทำ แต่กลับมองว่าการประท้วงและผู้ประท้วงเป็นภัยก่อการร้ายที่ต้อง “จัดการ” ให้ได้ และเมื่ออยู่ในสภาวะสงคราม จึงจำเป็นต้องใช้ปฏิบัติการทางทหารเพื่อเอาชนะสงคราม แม้จะเกิดความรุนแรง และความสูญเสียก็ตาม
- ➔ เหตุการณ์ที่เป็นจุดเปลี่ยนที่สำคัญ คือ การใช้กำลังทหาร “ขอคืนพื้นที่” ในวันที่ 10 เมษายน 2553 ซึ่งตามมาด้วยการปะทะกันด้วยอาวุธ และการปรากฏตัวของกลุ่มติดอาวุธที่ยังไม่สามารถระบุได้ สิ่งเหล่านี้ ส่งผลต่อการรับรู้ของทุกฝ่าย กล่าวคือ ในด้านผู้ชุมนุม ทำให้ผู้ชุมนุมจำนวนหนึ่งเชื่อว่าฝ่ายรัฐบาลจะใช้ความรุนแรงกับตนอีก แม้ว่าการเคลื่อนไหวของตนจะเป็นไปโดยสันติก็ตาม ดังนั้น จึงหันไปหาวิธีการตั้งรับหรือตอบโต้ด้วยความรุนแรง ในนามของ “การป้องกันตนเอง” สถานการณ์เช่นนี้เอื้อให้คนส่วนน้อยบางกลุ่มที่เชื่อว่าการตอบโต้โดยใช้ความรุนแรงเป็นสิ่งที่ถูกต้อง ได้ขึ้นมาใช้อิทธิพลต่อขบวนการเคลื่อนไหวของผู้ชุมนุมมากขึ้น สำหรับฝ่ายรัฐบาลเอง การปรากฏตัวและใช้ความรุนแรงของบุคคลไม่ทราบฝ่ายซึ่งทำให้เกิดการสูญเสียของฝ่ายทหาร

เท่ากับเป็นการยืนยันสมมติฐานของรัฐบาลที่มีมาก่อนหน้านั้นแล้วว่า การเคลื่อนไหวของ นปช. ไม่ใช่ขบวนการสันติวิธี ทำให้การปฏิบัติการของเจ้าหน้าที่ในช่วงหลังเป็นลักษณะของการทำสงครามมากขึ้นกว่าการสลายการชุมนุม โดยเน้นการโจมตีก่อนเพื่อป้องกันการสูญเสียของฝ่ายตน

- ➔ มุมมองของทั้งสองฝ่ายในลักษณะนี้ ทำให้เกิดการสร้างความชอบธรรมกับการใช้ความรุนแรงตอบโต้ หรือทำให้มีการเตรียมการหรือพัฒนามาตรการหรือวิธีการที่มีลักษณะรุนแรงมากขึ้นเพื่อตอบโต้ในนามของการป้องกันตัวเอง และทำให้การจัดการ การควบคุมการชุมนุมให้เป็นไปตามแนวทางสันติทำได้ยากลำบากมากขึ้น แม้ว่าผู้คนส่วนหนึ่งจากทั้งฝ่ายผู้ชุมนุมประท้วงและฝ่ายรัฐจะยังเชื่อมั่นและยืนยันในแนวทางสันติวิธีก็ตาม
- ➔ ข้อสังเกตประการหนึ่งต่อแกนนำ นปช. ก็คือ หลังเหตุการณ์ 10 เมษายน 2553 เมื่อคาดว่าจะมีความเป็นไปได้ที่จะเกิดความรุนแรงมากขึ้นอีก ได้มีผู้เสนอแนะทางยุทธวิธีให้ นปช. ย้ายกลับมาชุมนุมที่สะพานผ่านฟ้าฯ เพียงแห่งเดียว แต่สิ่งที่เกิดขึ้น คือ แกนนำ นปช.

กลับใช้ยุทธวิธีกระชกกำลัง ย้ายการชุมนุมทั้งหมดไปที่แยกราชประสงค์ แม้ว่าวิธีการดังกล่าวนั้นจะยังอยู่ในขอบเขตของการไม่ใช้ความรุนแรง แต่มีความเสี่ยงต่อการสูญเสียมากขึ้นหากฝ่ายรัฐตัดสินใจใช้กำลัง

- ➔ อีกประการหนึ่งคือ โอกาสของการยุติการชุมนุมโดยไม่มี การสูญเสียชีวิตเพิ่มเติมได้เกิดขึ้นเมื่อรัฐบาลซึ่งเป็นคู่ขัดแย้ง โดยนายกรัฐมนตรี ได้นำเสนอแผนความปรองดองแห่งชาติ (Road Map) ในวันที่ 3 พฤษภาคม 2553 ซึ่งแม้ในรายละเอียดจะมีข้อโต้แย้งเป็นจำนวนมาก แต่หากพิจารณาว่า ข้อเสนอดังกล่าว คือ การยอมยุบสภาและให้มีการเลือกตั้งใหม่ในวันที่ 14 พฤศจิกายน 2553 เพื่อแลกกับการยุติการชุมนุม ที่แม้จะไม่ได้เป็นไปตามข้อเรียกร้องเดิมที่เสนอให้มีการยุบสภาโดยทันทีก็ตาม แต่ก็สามารถที่จะพิจารณาได้ว่าเป็นความสำเร็จระดับหนึ่ง เพราะโดยปกติแล้ว เป็นไปได้ยากที่การเคลื่อนไหวจะประสบความสำเร็จตามข้อเรียกร้องของผู้ประท้วงอย่างสมบูรณ์ และที่สำคัญที่สุด ต่อให้ประเมินข้อเสนอนี้ในแง่ลบก็ตาม แต่นี่เป็นโอกาสที่สำคัญในการหลีกเลี่ยงความรุนแรง ความสูญเสียที่จะ

เกิดขึ้นเพิ่มเติม เพื่อรักษาชีวิตของผู้ร่วมขบวนการแต่น่าเสียดายที่โอกาสนี้ถูกปฏิเสธจากแกนนำบางส่วนด้วยเหตุผลที่ไม่แน่ชัดและยากที่จะเข้าใจได้ หากคำนึงถึงความรุนแรงและความสูญเสียที่จะเกิดขึ้นในอนาคตเป็นอันดับแรก การตัดสินใจของ นปช. เช่นนี้ สะท้อนปัญหาสำคัญโดยเฉพาะเมื่อนำมาเทียบกับขบวนการสังคมนิยมที่ใช้นโยบายสันติวิธีเป็นหลักในการประท้วงของตนอย่างเช่น สมัชชาคนจนที่เมื่อถึงสถานการณ์ที่มีความเสี่ยง ขบวนการเหล่านั้น มักจะยอมถอยทางยุทธวิธี เพื่อรักษาชีวิตผู้คน หรือยอมแพ้ชั่วคราวในบางลักษณะ

- ➔ ขณะเดียวกัน ในด้านผู้เข้าร่วมการชุมนุมประท้วง ผู้เข้าร่วมส่วนใหญ่ไม่ได้ผ่านการฝึกอบรมหรือทำความเข้าใจแนวทางสันติวิธีมาเป็นอย่างดีก่อนที่จะเริ่มทำการประท้วง อย่างไรก็ตาม เรื่องนี้ไม่แปลกสำหรับขบวนการเคลื่อนไหวทั่วไป และสันติวิธีในความหมายของพวกเขาอาจจะหมายถึง “การไม่ใช้ความรุนแรงก่อน” เมื่อประสานกับการเคลื่อนไหวที่มีผู้เข้าร่วมการชุมนุมจำนวนมาก (มากกว่าขบวนการเคลื่อนไหวอื่นที่เกิดขึ้นก่อนหน้า) ซึ่งทำให้การควบคุมการชุมนุมทำได้ยากแล้ว ทำให้เมื่อถูกปราบปรามหรือใช้ความรุนแรงจึงมีทางเลือกในการตอบสนองหรือตอบโต้โดยสันตินั้นน้อยไปด้วย และการตอบโต้ซึ่งมีลักษณะรุนแรงจึงเป็นทางเลือกในไม่ก็ทางที่สามารถจะคิดได้ และส่วนหนึ่งมีลักษณะของการเป็นไปเองของผู้เข้าร่วม

- ➔ ความรุนแรงทั้งหมดนี้อยู่บนฐานความเชื่อและนิยามบางอย่างที่ดำรงอยู่ในวิถีคิดในการจัดการความขัดแย้งและจินตนาการถึงการเปลี่ยนแปลงที่มีร่วมกันบางส่วนของผู้ขัดแย้งทั้ง 2 ฝ่าย กล่าวคือ เมื่อถึงสภาวะหนึ่ง คนที่มีบทบาทในการตัดสินใจเห็นว่าแม้ความรุนแรงจะนำไปสู่ความสูญเสีย แต่ก็ เป็นเรื่องจำเป็นและ/หรือหลีกเลี่ยงไม่ได้ เพื่อนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงหรือรักษาสถานภาพเดิมทางการเมือง ทั้งหมดนี้ แสดงให้เห็นถึง

TRF POLICY RESEARCH UPDATE!

- โครงการวิจัยเรื่อง การส่งเสริมและสนับสนุนให้องค์การบริหารส่วนจังหวัดจัดเก็บภาษีน้ำมันเอง ได้ทยอยยก อบจ. 8 แห่ง มาเป็นต้นแบบในการพัฒนาแนวทางเพื่อผลักดันให้ อบจ. จัดเก็บภาษีน้ำมันด้วยตนเอง โดย อบจ. ที่ถูกนำมาเป็นต้นแบบในการศึกษาประกอบด้วย อบจ.นครราชสีมา อบจ.สุราษฎร์ธานี อบจ.ขอนแก่น อบจ.อุบลราชธานี อบจ.ระยอง อบจ.กาญจนบุรี อบจ.พิษณุโลก และ อบจ.ฉะเชิงเทรา
- โครงการวิจัยเรื่อง การส่งเสริมและสนับสนุนให้องค์การบริหารส่วนจังหวัดจัดเก็บภาษียาสูบเอง ได้เลือก อบจ. 4 แห่ง มาเป็นต้นแบบในการพัฒนาแนวทางในการผลักดันให้องค์การบริหารส่วนจังหวัดจัดเก็บภาษียาสูบเอง ซึ่งประกอบด้วย อบจ.ขอนแก่น อบจ.อุบลราชธานี อบจ.พิษณุโลก และ อบจ.ระยอง
- คุณภาพของการศึกษาแนวทางในการผลักดันให้องค์การบริหารส่วนจังหวัดจัดเก็บภาษีน้ำมันและภาษียาสูบด้วยตนเอง มีอยู่ด้วยกันอย่างน้อย 2 ประการ คือ

1 เสนอแนวทางการพัฒนาศักยภาพของ อบจ. ในการจัดเก็บภาษีท้องถิ่น ไม่เฉพาะแต่ภาษีน้ำมันและภาษียาสูบเท่านั้น แต่ยังช่วยให้ อบจ. นำแนวทางดังกล่าวไปประยุกต์ใช้กับการจัดเก็บภาษีประเภทอื่นๆ ได้อีกด้วย ซึ่งเป็นการลดการพึ่งพาส่วนกลางและส่งเสริมให้ อบจ. มีบทบาทในการบริหารงานท้องถิ่นมากขึ้น และ

2 การส่งเสริมให้ อบจ. จัดเก็บภาษีดังกล่าวเองมีผลโดยตรงให้ อบจ. จัดเก็บภาษีทั้ง 2 ประเภทได้อย่างเต็มเม็ดเต็มหน่วยมากขึ้น และจะส่งผลให้ อบจ. มีเงินงบประมาณไปใช้จ่ายเพื่อการบริการท้องถิ่นมากยิ่งขึ้นด้วย

งานวิจัยทั้งสองเรื่องนี้ถูกสรุปและเรียบเรียงในรูปแบบเอกสารบทสรุปเชิงนโยบายของ สกว. (TRF Policy Brief) ซึ่งได้ตีพิมพ์ในเว็บไซต์ ของโครงการกิจกรรมการเชื่อมโยงงานวิจัยกับภาคนโยบาย สกว. และสามารถดาวน์โหลดได้ที่ <http://prp.trf.or.th/TRFPolicyBrief.aspx>

หมายเหตุ : สำหรับผู้ที่สนใจอ่านงานวิจัยฉบับสมบูรณ์ สามารถติดต่อได้โดยตรงที่ ฝ่ายชุมชนและสังคม (ฝ่าย 4) สกว. ที่หมายเลขโทรศัพท์ 0-2278-8200 ต่อ 8234, 8235 หรือ 8236 หรือ Email: Trfpg4@trf.or.th

>> ต่อจากหน้า 7

ความสามารถที่จำกัดของทั้ง 2 ฝ่ายในการตัดสินใจจัดการความขัดแย้งด้วยสันติวิธี

- ➔ คณะทำงานยุทธศาสตร์สันติวิธีเห็นว่า การตัดสินใจของฝ่ายรัฐในสถานการณ์ความขัดแย้งที่ลึกซึ้งเช่นที่สังคมไทยเผชิญอยู่ ขึ้นอยู่กับความสามารถในการเชื่อมโยงงานข่าวความมั่นคงเข้ากับภาพใหญ่ของประเทศ เพื่อให้เข้าใจว่าสังคมไทยขณะนี้กำลังเปลี่ยนแปลงเป็นอย่างไร จากนั้นก็ต้องพยายามทำงาน

ด้านข้อมูลและการข่าวชนิดที่ไม่ให้ความเชื่อ บดบังความจริง เพราะอันตรายใหญ่หลวงย่อมบังเกิดขึ้นกับสังคมหากฝ่ายความมั่นคงมองไม่เห็นความจริงในสังคมเพราะความเชื่อ บางประการ นอกจากนั้นยังต้องระมัดระวังตัวผู้ใช้ข่าว เพราะแม้ข่าวที่ประมวลมาจะสอดคล้องกับความเป็นจริง เชื่อมโยงกับความเปลี่ยนแปลงในภาพใหญ่ของสังคม แต่บางครั้งผู้ใช้ก็เลือกข่าวเฉพาะที่ตอบสนองต่อเป้าหมายและผลประโยชน์ของตนเอง

- ➔ ที่สำคัญที่สุดน่าจะเป็นกรอบความคิดที่ผู้มีอำนาจในการตัดสินใจได้เลือกใช้ หมายความว่า การตัดสินใจแก้ปัญหาอย่างการชุมนุมประท้วงภายใต้กรอบความมั่นคงอย่างแคบ โดยอาศัยกำลังทหารเป็นหลักย่อมส่งผลให้การค้นหาทางเลือกเพื่อให้สังคมได้มีทางเลือกทางการเมืองเป็นไปอย่างจำกัด

TRF FORUM